

ESSAY 1: Visie op de opgave - Remi Groenendijk // 4153588

Inleiding

De opgave lijkt eenvoudig. Het betreft de huidige kunsthall te Rotterdam ontworpen door het architectenbureau OMA. De opgave luidt: "stel, de bestaande kunsthall brandt af en er moet een nieuw gebouw komen, wat zou je dan ontwerpen?" Hierbij kan gekozen worden uit twee opties, een geheel nieuwe interpretatie van de opgave of een ontwerp gebaseerd op het bestaande ontwerp. In dit essay wordt betoogd welke keuze wordt gemaakt.

Beginnend bij de functie van het gebouw zal de vraag worden gesteld: "wat is kunst, en waarom is het er?" Vervolgens wordt er gekeken hoe de functie van het gebouw kan worden vertaald naar een architectonisch ontwerp. Er worden een aantal uitgangspunten opgesteld voor het ontwerp van de kunsthall. Ook wordt er gekeken naar een beeld van een museum van de toekomst. Hierna volgt een analyse van het huidige gebouw van Rem Koolhaas. Dit gebouw wordt getoetst aan de gestelde uitgangspunten en zodoende volgt een keuze voor herbouw of nieuwbouw.

Wat is kunst, en waarom is het er?

De vraag wat is kunst, en waarom is het er – wat is de functie kunst – is geen sinecure en lijkt soms helemaal niet te beantwoorden. Ieder heeft zijn eigen interpretatie van kunst en de functie ervan. Om toch inzicht te krijgen in kunst en zijn functie, heb ik geput uit de kennis van een interview met Barend van Heusden, een interview met Chris Dercon en een aantal eigen interviews met studenten van de kunstacademie.

Barend van Heusden, op het moment adviseur voor cultuuronderwijs van de Minister van Wetenschap en Cultuur van Niedersachsen en hiervoor hoogleraar kunstwetenschappen aan de universiteit te Groningen schrijft in een interview in Kunstgebouw Magazine dat kunst vaak wordt verondersteld als mooi, of mooi zou moeten zijn. Volgens hem is dit een misverstand. Kunst is een spiegel van het leven. Kunst draagt bij aan ons bewustzijn, en daarmee aan ons zelfbeeld en aan onze identiteit. Hij acht het besef dat mensen een heel verschillend cultureel bewustzijn kunnen hebben, een andere kijk op het leven, van levensbelang voor het bestaan van de democratie (Heusden, 2011). een hele mond vol, aldus van Heusden.

Een andere kijk op kunst is die van Chris Dercon, de huidige directeur van het Tate Modern, het nationale museum van Groot-Brittannië voor internationale moderne kunst te Londen. Hij bestempeld kunst een echte democratie. Het is er om onszelf te leren representeren. Om ons een status van 'self-governance' bij te brengen, om mogelijkheden te leren en om mensen te laten denken, doen en kritiek te laten ontwikkelen op de hedendaagse standaard (Dercon, 2013).

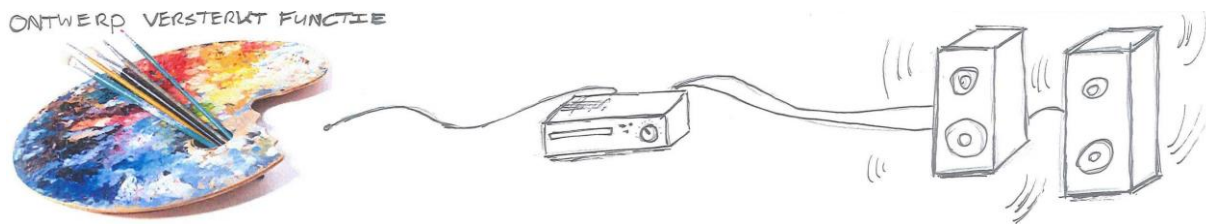
Uit persoonlijke interviews kwam de verwoording van Chris Dercon bij iedereen naar voren. Zelf zou ik de functie van kunst omschrijven als het *creëren van een vorm van zelfbewustzijn bij de mens*. Mensen inderdaad te *leren denken en kritisch te leren zijn op de actualiteit*. Ook krijg ik het idee dat *kunst vaak hand in hand gaat met verandering*. Kunst speelt dus een hele belangrijke rol in onze samenleving.

Form follows Function, de opdracht van kunst versterken door het architectonische ontwerp

De uitspraak "Form follows Function" vloeit voort uit het *functionalisme*. Dit is een bekende architectonische stroming, waarbij de vorm van een bouwwerk het gevolg is van de functie die het moet vervullen. De stroming ontwikkelde zich aan het begin van de 20ste eeuw en wordt als synoniem gebruikt voor de *Moderne Beweging*, *Internationale Stijl* of het *Nieuwe Bouwen*.

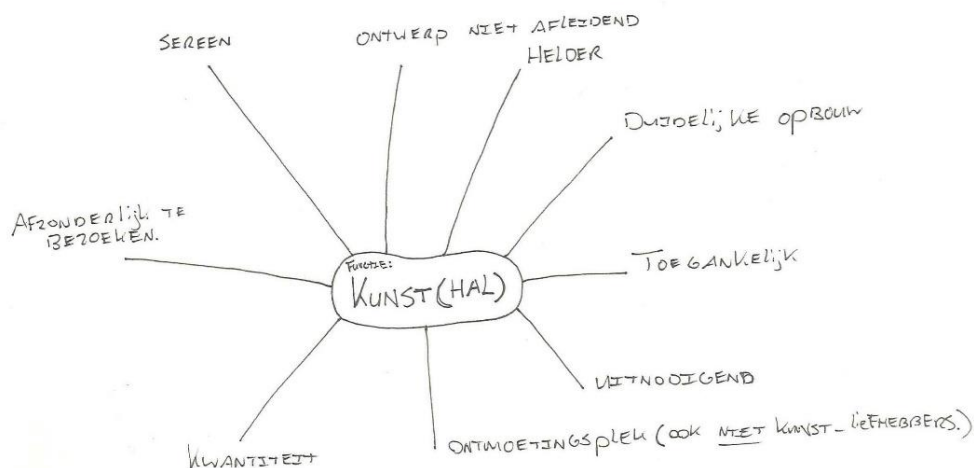
Viollet le Duc schonk in zijn architectuurtheorie voor het eerst aandacht aan het functionalisme zoals we het nu kennen: de vorm komt voort uit de functie. Louis Sullivan – de Chicago School architect – gaf met de eerder genoemde uitspraak "Form follows Function" het functionalisme voor het eerst bekendheid. Frank Lloyd Wright, zijn leerling, adopteerde zijn ideeën en de leus werd al snel populair (Curtis, 2003).

Als bouwkunde student ben ik erg geïnteresseerd in de uitspraak van Sullivan, en dus het functionalisme. Dit essay begint ook niet voor niets met de boeiende functie van kunst, en zodoende de functie van een kunsthall. Gezien de eerder genoemde belangrijke functie van kunst, ben ik van mening dat het gebouw deze boodschap van kunst moet versterken.

eigen illustratie

Nu is een belangrijke vraag: Hoe versterkt men de functie van kunst binnen een architectonisch ontwerp? Hieronder volgt een mind map van opgestelde keywords voor het ontwerpen van een gebouw die de functie van kunst zou versterken:

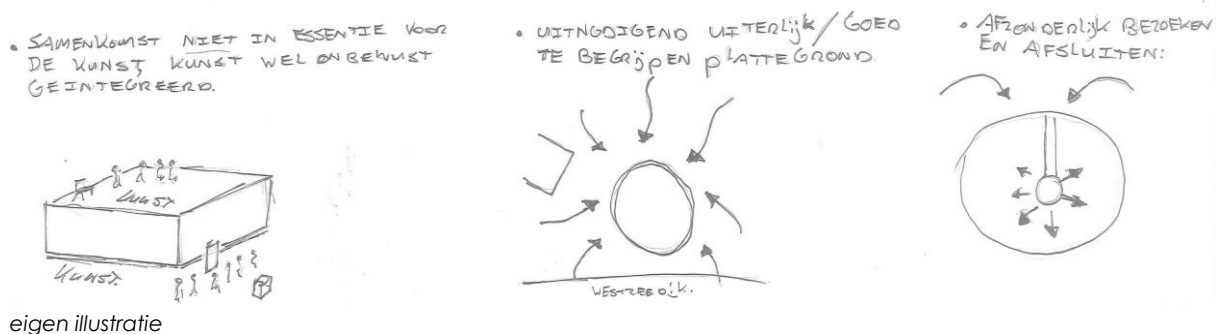

eigen illustratie

Belangrijkste uitgangspunten:

Men kan na het analyseren van de functie van kunst stellen dat hoe meer mensen kunst bezoeken en proberen te begrijpen, hoe beter dit is voor de staat van de bevolking en de 'demos,' en voor de 'self-governance' van de mens en de samenleving. Zodoende kan men stellen dat kwantiteit van bezoekers een belangrijke rol speelt binnen het ontwerp. Ook niet-kunstliefhebbers moeten het gebouw willen bezoeken. Met deze gedachte heb ik een aantal uitgangspunten opgesteld:

- Het gebouw mag niet afleiden van de kunst die er tentoongesteld wordt. Idealiter versterkt het de kunst, maar gezien tentoonstellingen wisselen is dit een moeilijke opgave.
- Het gebouw moet een duidelijke opbouw hebben, en een heldere plattegrond.
- Het gebouw moet toegankelijk zijn en een uitnodigende uitstraling hebben.
- Het gebouw moet een ontmoetingsplek zijn, waarin kunst is geïntegreerd.
- Tentoonstellingen moeten afzonderlijk te bezoeken zijn.

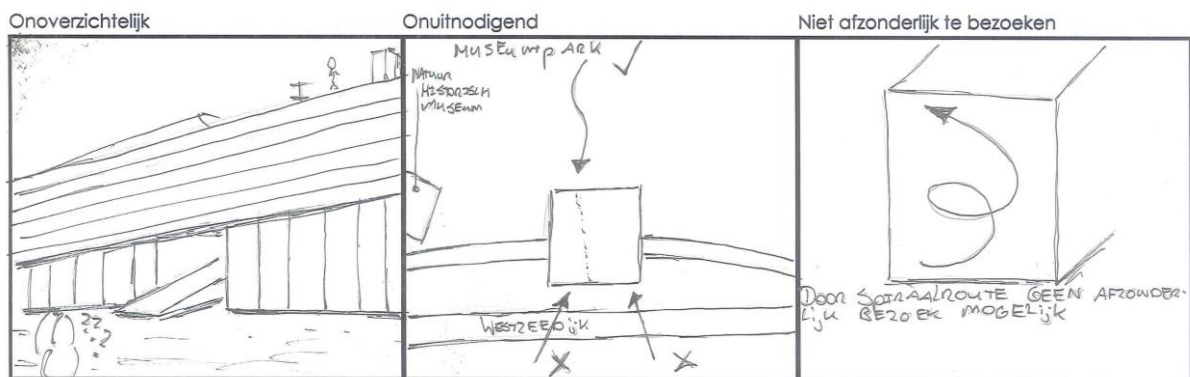
Nadenken over de toekomst

Wat in het interview met Chris Dercon naast de functie van kunst naar voren kwam, was het idee van het museum van de toekomst. Niets is consistent behalve verandering en dit geldt ook voor musea. In de toekomst zullen musea zich meer presenteren als een soort campus, waarbij bezoekers kunnen kiezen wat ze willen bezoeken en waarin ze zich willen verdiepen. Het gaat niet alleen maar om kunst maar ook om belangrijke aspecten van het leven als multiculturalisme, seksualiteit en gelijkheid. Tevens moet er rekening gehouden worden met de digitalisering van de samenleving. Leren wordt op zichzelf een artistieke beleving. In plaats van focus op de kunst ligt de focus op de bezoeker (Dercon, 2013).

Rem Koolhaas?

Er moet binnen deze opgave een keuze gemaakt worden: wordt het bestaande ontwerp voor de kunsthall herbouwt en verbeterd, of komt er een geheel nieuw ontwerp?

Het bestaande gebouw van Rem Koolhaas sluit naar mijn mening niet voldoende aan bij de functie van het gebouw. Mijn gestelde uitgangspunten komen niet terug in het ontwerp van Rem Koolhaas.

eigen illustratie

Het gebouw is door zijn dwingende route erg onoverzichtelijk. Tentoonstellingen zijn niet afzonderlijk te bezoeken. Verdwalen gebeurt gemakkelijk, en het gebouw is wat druk, wat afleidt van de tentoonstellingen. Ook is de entree slecht te vinden. Hoe wilt men de boodschap van kunst overbrengen als men niet eens de entree van het gebouw kan vinden waarin de boodschap zich hult? Het gebouw is niet uitnodigend, door de moeilijk te vinden entree en de afgesloten kant aan de Westzeedijk. Het gebouw heeft geen duidelijke opbouw en geen duidelijke plattegrond. Tevens wordt het niet gebruikt als ontmoetingsplek (Hartman, 2014).

Conclusie

Naar mijn mening is het ontwerp van de kunsthall meer gebaseerd op architectuur dan op de functie. Het lijkt een beetje een egocentrisch gebouw die de kunst niet in zijn recht zet. Ik vindt de huidige kunsthall ver afwijken van een ontwerp voor een kunsthall waarbij de vorm de functie volgt. Omdat ik die overtuiging graag toepas binnen ontwerpen, besluit ik een nieuw ontwerp te maken, waarbij ik poog de functie en boodschap van kunst te optimaliseren binnen het ontwerp.

Vraagstelling essay 2

Vanuit mijn conclusie volgt ook de vraag voor het volgende essay: Hoe optimaliseert men de functie en boodschap van kunst binnen een architectonisch ontwerp? En wat zijn de belangrijkste eisen voor de toekomst? Dit kan bijvoorbeeld door een vergelijkende studie te doen naar gebouwen met dezelfde functie. Denk bijvoorbeeld aan het Guggenheim museum te Bilbao van Frank Gehry.

Reflectie

De relatie tussen onderzoek en ontwerp die zich in mijn essay voordoet is hoe de vorm van het nieuwe ontwerp voort gaat vloeien uit de functie van het gebouw. Gezien de functie van kunst niet eenduidig te beantwoorden is, is dit geen sinecure. Ratio verteld mij dat het huidige ontwerp van de kunsthall wel voldoet, maar niet optimaal is. Intuïtief en ambitieus besluit ik de uitdaging aan te gaan een nieuw en beter ontwerp te maken.

Referenties

Curtis, W. J. (2003). *Modern Architecture since 1900*. London: Phaidon.

Dercon, C. (2013, september 29). Doppelgänger in Europe. (R. Goldsmith, Interviewer)

Hartman, H. (2014). Ramped up. *The Architects Journal*, 50-56.

Heusden, B. v. (2011). *Kunst in cultuur*. Kunstgebouw Magazine #2.